

Céard is Eitinn ann?

An baictéar *Mycobacterium tuberculosis* is cúis leis an ngalar Eitinn. Ar na scámhóga is minicí a ghoilleann an Eitinn, ach is féidir léi dul i bhfeidhm freisin ar bhaill eile den chorp, ar na faireoga, ar na cnámha agus go h-annamh ar an inchinn.

Bhíodh an Eitinn an-choitianta in Éirinn. Bhí beagnach 7000 cás in aghaidh na bliana go luath sna 1950 adaí. Tá líon na gcásanna Eitinne ag laghdú go rianúil ó shin i leith. Tuairiscíodh 420 cás in Éirinn sa bhliain 2010. Tá dualgas ar Dhochtúirí gach cás Eitinne a thuairisciú don Roinn Sláinte Poiblí áitiúil i bhFeidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte.

Is féidir an Eitinn a chosc agus a leigheas.

Cad iad comharthaí na hEitinne?

Is measc comharthaí na hEitinne tá:

- Fiabhras agus allas oíche
- Casacht (a mhaireann níos faide ná 3 sheachtain de ghnáth)
- Cailliúint Meáchan
- Fuil sa tSeile (Réama) am ar bith

Má bhíonn aon cheann de na comharthaí seo ar dhuine ba chóir dó/di cuairt a thabhairt ar an dochtúir teaghlaigh chun comhairle a fháil. Má cheapann duine go bhfuil Eitinn air/uirthi ba chóir sin a insint don dochtúir.

Conas a scaiptear an Eitinn?

Scaiptear an Eitinn san aer ó dhuine a bhfuil an Eitinn ina c(h)uid scamhóga.

Scaiptear é le linn don duine sin a bheith ag casacht, ag sraothartach nó ag caitheamh smugairle. Is féidir le daoine a bheith tógálach nuair atá an Eitinn ina scamhóga nó ina scornaigh. Ciallaíonn sé seo gur féidir leis an mbaictéir scaipeadh chuig daoine eile. Ach beidh dlúth-theagmháil le duine ionfhabhtuithe de dhíth (m.sh. sa teaghlach, cairde, feighlí linbh, comhghleacaí, cara sa rang) chun an t-ionfhabhtú seo a tholg. Ní bhíonn formhór na gcásanna Eitinne tógálach tar éis roinnt seachtainí chóireála. Ní bhíonn Eitinn tógálach nuair atá sí in áiteanna eile sa cholainn, ar nós sna duáin nó sa chnámh droma.

Is féidir le cineál eile Eitinn ar a dtugtar *Mycobacterium bovis* forbairt de bharr bainne éilithe a ól. Is annamh a tharlaíonn an cineál seo Eitinn de bhrí go nglantar an chontúirt tríd an bhainne a phaistearadh.

Eitinn (TB): Frequently Asked Questions

Beidh na daoine a leanas i gcontúirt tinnis níos mó má bhíonn teagmháil acu leis an ngalar Eitinne:

- Iad siúd a bhfuil dlúth-theagmháil acu le cásanna ionfhabhtuithe
- Páistí
- Daoine Scothaosta
- Daoine a bhfuil Diaibéiteas orthu
- Daoine atá ar stéaróidigh
- Daoine ar dhruaí eile a chuireann isteach ar chóras chosanta na colainne
- Daoine atá VEID dearfach
- Daoine a bhfuil cónaí orthu i dtithe plódaithe nó i ndroch thithe
- Daoine atá tugtha do dhruaí nó alcól
- Daoine a bhfuil droch-shláinte ainsealach orthu.

Cad a tharlaíonn nuair a aimsítear Eitinn thógálach i nduine?

- Cuirtear tús le cóir leighis i gcoinne na hEitinne
- Labhraíonn Dochtúirí Sláinte Poiblí leis an othar ionfhabhtuithe chun a fháil amach an bhfuil daoine eile ann ar chóir a scrúdú don Eitinn

Cad é an difríocht idir ionfhabhtú Eitinne folaigh agus galar Eitinne gníomhach?

Uaireanta, ní fhorbraíonn an bhaictéir Eitinne ina ghalar Eitinne. Éiríonn le formhór na ndaoine a nochtar don ghalar Eitinne an baictéir a shárú. Éiríonn an baictéir neamhghníomhach ach fanann sé go suanach 'ina chodladh' sa cholainn mar sin féin, agus is féidir leis éirí gníomhach arís níos déanaí. Eitinn Folaigh a tugtar ar seo (LTB).

Daoine le hionfhabhtú Eitinne Folaigh:

- Ní bhíonn aon chomhartha ann
- Ní airítear tinneas ar bith
- Ní scaipeann an Eitinn i measc daoine eile
- Bíonn frithghníomh dearfach don tástáil craicne acu
- D'fhéadfadh an galar Eitinne a tholg níos déanaí ina s(h)aol

Ní fhorbraíonn formhór na ndaoine a bhfuil Eitinn Folaigh orthu an Eitinn Gníomhach de ghnáth. Sna daoine seo, bíonn an baictéir Eitinne neamhghníomhach ar feadh a saoil agus ní bhíonn aon ghalar orthu. Ach, is féidir leis an ghalar a bheith gníomhach i ndaoine a bhfuil córas imdhíonachta lag acu.

An Difríocht idir Ionfhabhtú Eitinne Folaigh agus Galar Eitinne Gníomhach

Duine a bhfuil ionfhabhtú Eitinne Folaigh air/uirthi	Duine a bhfuil an Galar Eitinne Ghníomhach air/uirthi
<ul style="list-style-type: none"> • Gan aon chomhartha • Ní airíonn sé/sí tinn • Bíonn tástáil craicne nó fola dearfach aige/aici de ghnáth • Bíonn an X-ghathú normálta agus tástáil seile normálta aige/aici 	<p>I measc na gcomharthaí bíonn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Droch chasacht a mhaireann trí sheachtain nó níos faide • Pian sa chliabhrach • Seile (réama) nó fuil sa gcasacht • Laige nó tuirse • Cailliúint meáchan • Droch ghoile • Fuacht • Fiabhras • Allas Oíche <ul style="list-style-type: none"> • Is féidir leis/leí an Eitinn a scaipeadh ar dhaoine eile • Bíonn tástáil craicne nó fola dearfach aige/aici • D'fhéadfadh X-ghathú mí-normálta nó smearadh-seile dearfach nó saothrán dearfach a bheith aige/aici

Conas a dhiagnóisítear an Eitinn?

Ba chóir daoine a bhfuil na comharthaí a leanas orthu a scrúdú don Eitinn:

- Casacht nach fios an fáth, le nó gan seile (a mhaireann níos mó ná trí sheachtain) maraon le comhartha amháin díobh seo a leanas:
- Fiabhras
- Allas oíche
- Cailliúint goile
- Cailliúint meáchan gan fáth
- Tuirse neamhghnách agus a bheith ag aireachtáil go dona
- Casacht aníos fola

Tá roinnt scrúdaithe ann don Eitinn:

- Tástáil craicne (Tástáil Mantoux)
- Tástáil seile (réama)
- X-ghathú chliabhraigh
- Tástáil Fola (IGRA)
- Tástáil fuail

Cóir leighis na hEitinne?

Sa lá atá inniu ann is féidir an Eitinn a leigheas ar fad má bhíonn t-orgánach is cúis leis iomlán leochaileach do na frithbheathaigh a úsáidtear agus má thógann an t-othar an chóigais mar a ordáitear.

Cuirtear cóireál ar an Eitinn, le taibléidí a chaithfear a thógáil ar feadh ar feadh sé mhí ar an laghad. Gheobhaidh alán daoine in Eirinn bás ón Eitinn nuair nach bhfuair siad cóir leighis. Tá sé fíor-thábhachtach an chóireáil a thógáil go rialta agus an chúrsa a chríochnú mar a ordáitear.

Is iad na cóigais is mó a úsáidtear chun Eitinn a chóireáil ná: isiniaisíd, riofaimpicín, ethambutol agus pyrazinamide. Ordáitear táibléid vitimín B6 ar a dtugtar pyridoxine air chomh maith chun cabhrú le fríth iarmhairtí a tharlaíonn de bharr an isiniaisíd. Déanfaidh do Dhochtúir-Speisialtóir an cinneadh faoi na drugaí is fearr duitse.

Má bhíonn Eitinn ort (galar Eitinne na scamhóga nó scornaigh), ní mór duit fanacht sa bhaile ón obair / scoil sa chaoi is scaipfidh tú an baictér á scaipeadh ar daoine eile. I ndiaidh duit do chuid chóigais a ghlacadh ar feadh roinnt seachtainí, beidh tú ag mothú níos fearr agus ní bheidh tú ionfhabhtaíoch do dhaoine eile ina dhiaidh sin. Inseoidh do dhochtúir duit nuair atá tú in ann filleadh ar an obair / scoil nó cuairt a thabhairt ar chairde.

Cad iad na fo-iarmhairtí a bhaineann le cóigais Eitinne.

Má tá cóigais i gcoinne na hEitinne á nglacadh agat, ba chóir iad a thógáil de réir mar ordáíonn do dhochtúir / altra. D'fhéadfadh fo-iarmhairtí a bheith ort dá bharr ach ní mar a chéile a mbíonn frithghníomhartha gach duine. Ní h-iaid na fo-iarmhairtí céanna a bheidh ar gach duine. Tá sé tábhachtach na fo-iarmhairtí seo a chur in iúl dod' dhochtúir, fiú mura bhfuil siad ar an liosta thíos. I measc na bhfo-iarmhairtí tá:

- Easpa goile
- Fonn múisce (tinneas boilge) agus /nó urlacan
- Pian boilge
- Craiceann nó súile buí
- Dath dorchá sa bhfual
- Fiabhras ar feadh 3 lá nó níos mó
- Gríos craicne
- Tochas
- Drithlíne sna méara nó cos-mhéara nó timpeall an béil
- Ag cur fola go héasca agus/nó brú craicne
- Radharc geamhach nó athraithe
- Torann sna cluasa
- Caillteanas éisteachta
- Meadhrán
- Pianta sna h-ailt

Riofaimpicin is cúis leis na fo-iarmhairtí seo a leanas. Má tá ceann ar bith acu seo a leanas ort, is féidir leat leanacht ag tógáil do chógaís (míneoidh do dhochtúir iad duit sula dtosóidh tú ar an gcóireáil leighis don Eitinn.)

D'fhéadfadh Riofaimpicin:

- dath oráiste a chur ar do chuid fual, seile nó deora. Cuirfidh na dochtúirí agus na haltraí comhairle ort gan tadhall-lionsaí a chaitheamh mar go bhféadaidís éirí smálta.
- do chraiceann a dhéanamh níos grian-bhraití dá bharr. Ciallaíonn sé seo gur chóir duit sciath ghréine maith a úsáid agus do chuid craiceann a chlúdú ionas nach ndófar tú.
- éifeacht piolla breithrialaithe agus ionchlannáin a laghdú. Ba chóir do mhná atá ag tógáil riofaimpicin úsáid a bhaint as breith rialú de shaghas éigin eile.

Cé chomh tábhachtach agus atá an chóireáil leighis?

Tá an chóireáil leighis fíor-thábhachtach. Má tá an galar Eitinne ort nó má tá tú ionfhabhtuithe ag baictéar na hEitinne, agus nach n-airíonn tú tinn dá bharr go fóill, i.e. Eitinn Folaigh atá ort, caithfidh tú an cógas a thógáil mar a ordaítear duit. Tá sé fíor-thábhachtach an cúrsa iomláin a chríochnú sa chaoi is nach mbeidh tú ionfhabhtaíoch a thuilleadh (ag scaipeadh an ghalar do dhaoine eile). Chomh maith leis sin, laghdóidh sé an riosca go n-éireodh an Eitinn fhrithsheasmhach in aghaidh drugaí. Cuimhnigh gur galar marfach a bhí san Eitinn sula raibh cóireál leighis nua-aimseartha againn lena throid.

An féidir liom alcóil a ól nuair atá mo chógaís á thógáil agam?

Is fearr i gcónaí alcóil a sheachaint nuair atá cógaís i gcoinne na hEitinne á dtógáil. D'fhéadfadh níos mó fadhbanna a bheith agat le d'ae dá n-ólfá alcóil le linn do na cógaís seo a bheith á dtógáil agat.

Cad iad na réamhchúraimí i gcoinne na hEitinne a ba chóir a dhéanamh sa mbaile ionas nach scaipfear í?

Is féidir le roinnt daoine atá ionfhabhtaíoch fanacht sa bhaile lena dteaghlach atá nochta cheana féin don Eitinn. Ba chóir aird a thabhairt ar na réamhchúraimí seo a leanas mar sin féin:

- Bain úsáid as chiarsúir pháipéir le linn sraothartach agus casachtach agus caith iad sa mbosca bruscar cistine díreach tar éis iad a úsáid.
- Nigh do lámha tar éis na ciarsúir a chaitheamh sa mbruscar.
- Fan sa bhaile agus ná téigh chuig áiteanna ina bhfuil daoine nach bhfuil nochta cheana don ghalar (m.sh. tithe tábhairne, clubanna, pictiúrlanna)
- Freastal ar gach coinne othair seachtrach
- Ná lig do dhaoine nach bhfuil nochta don ghalar teacht ar chuairt
- Níor chóir do pháistí nach bhfuil ina gcónaí sa bhaile aon chuartaíocht a dhéanamh ann go gceadaíonn do dhochtúir é
- Níor chóir do ghaolta nó cairde atá imdhíon-sochta teacht ar chuairt nó go gceadaíonn do dhochtúir é

- Is féidir siúl lasmuigh ach ba chóir dlúth-theagmháil i a sheachaint le daoine nach bhfuil nochta cheana don ghalar.

Ní bheidh formhór na ndaoine a bhfuil na taibléidí tógtha acu ar feadh roinnt seachtainí, ionfhabhtaíoch a thuilleadh agus beidh said ag aireachtáil agus beidh an casacht imithe nó feabhsaithe. Cuirfidh do dhochtúir comhairle ort áfach faoin am uair nach bhfuil gá a thuilleadh leis na na réamhchúraimí Tá sé fíor-thábhachtach go leanfaidh tú ag tógáil na cógais go dtí go ndeireann do dhochtúir gur féidir leat stopadh á dtógáil.

Cad a cheart dom a dhéanamh má bhíonn teagmháil agam le duine le h-Eitinn?

Ba chóir gach cás den Eitinn a chur in iúl don Stiúrthóir Sláinte Poiblí áitiúil. De ghnáth, is é dochtúir an othair a dhéanann seo. Nuair a chuirtear lucht sláinte poiblí áitiúil ar an eolas go bhfuil cás d'Eitinn sa gceantar, déanfaidh siad siúd measúnú riosca maidir leis na daoine a raibh dlúth-theagmháil acu leis an duine atá ag fulaingt le hEitinn. Ní baol d'éinne an Eitinn a tholg ach amháin iad siúd a raibh dlúth-theagmháil acu leis/léi. Nuair atá measúnú riosca déanta ag na dochtúirí poiblí, déanfaidh siad cinneadh maidir leis na daoine a bhí i dteagmháil leis an gcás agus gur gá tástáil Eitinne a dhéanamh orthu.

Más gá tástáil Eitinne a dhéanamh ort, iarrfar ort freastal ar chlinic chliabhraigh nó clinic rianúcháin teagmhála agus déanfar tástáil craicne agus / nó x-ghathú chliabhraigh ort. Beidh dochtúir nó altra sláinte poiblí i dteagmháil leat ar dtús (beidh liosta acu de na daoine a bhfuil dlúth-theagmháil acu leis an té a bhfuil Eitinn air/uirthi).

Ní ga go gciallaíonn sé seo go bhfuil Eitinn ort, ach is deis é seo chun tú a thástáil, mar sin tá sé an-tábhachtach go bhfreastalóidh tú ar an gclinic má iarrtar ort. Má tá tú éiginnte faoi aon rud a bhaineann le tástáil Eitinne, is féidir leat é seo a phlé leis an dochtúir sláinte poiblí.

An féidir an Eitinn a chosc?

Is féidir agus tá cúpla slí ann chun é a chosc:

- Is é an rud is tábhachtaí ar fad ná an galar a aimsiú go luath, go mór mhór i gcásanna ionfhabhtaíoch, agus cóireáil iomláin a dhéanamh: Má aimsítear an galar go luath, laghdófar an baol go scaipfidh sí. Tá cúrsa iomláin cóireála riachtanach ionas nach n-ath-iompófaí an galar arís, chun cineálacha Eitinn frithsheasmhacha a chosc, agus chun ionfhabhtú fada a sheachaint.
- Ní mór gach duine a bhfuil Eitinn ghníomhach orthu a chóireáil go gasta. Ní bhíonn formhór na n-othar ionfhabhtaíoch a thuilleadh do dhaoine eile. , tar éis coicís chóireála,
- Deimhin a dhéanamh de go bhfeictear gach duine a raibh dlúth-theagmháil acu le daoine a bhfuil Eitinn orthu sa gclinic chliabhraigh nó clinic rianúcháin láithreach. D'fhéadfaí go dtabharfaí teiripe coisctheach (ceimea-urchoscacht) dóibh siúd a bhfuil Eitinn folaigh orthu, nó dóibh siúd a bhfuil baol mór ann

go n-ionfhabhtófar iad de bharr dhlúth-theagmháil a bheith acu le duine le h-Eitinn, a luaithe is a chinnteofar nach Eitinn ghníomhach atá i gceist.

- Vacsaíniú: Moltar an vacsaíniú BCG (i gcoinne na h-Eitinne) a thabhairt do leanaí nuabheirthe in Éirinn. Moltar freisin é do dhaoine óga idir bliain d'aois agus 15 bliana a raibh tástáil craicne diúltach don Eitinn acu agus nach bhfuair vacsaíniú BCG cheana. Tugtar an BCG freisin dóibh siúd a meastar a bheith i mbaol an galar Eitinne a tholg. De bharr teagmhála a bheith acu nó a d'fhéadfadh a bheith acu le, duine le h-Eitinn. Tá an vacsaíniú BCG thar a bheith éifeachtach chun an Eitinn a chosc, go mór mhór Eitinn i bpáistí agus na cineálacha Eitinne tromchúiseacha.

Cad a tharlóidh mura gcríochnaím an chóireáil Eitinne?

D'fhéadfá galrú Eitinne ath-iompaithe a fháil, galrú a d'fhéadfadh a bheith i bhfad níos deacra a chóireáil de bharr go bhfuil an baictéar Eitinne frithsheasmhach anois i gcoinne na h-antaibheathaigh a tógadh ar feadh tréimhse ró-ghairid. Má tá tú ionfhabhtaíoch do dhaoine eile, d'fhéadfadh siadsan an Eitinn frithsheasmhach a tholg chomh maith.

Féach eolas ar MDR-TB agus XDR-TB thíos.

Cad iad Eitinn frithsheasmhach ildrúgaí (MDR-TB) agus Eitinn atá frithsheasmhach go fairsing in aghaidh drugaí (XDR-TB)?

Eitinn frithsheasmhach ildrúgaí (MDR-TB)

Eitinn ar leith is ea MDR-TB atá frithsheasmhach i gcoinne isiniaisíd agus riofaimpicin, ar a laghad, péire de na príomh dhrugaí thús-líne a úsáidtear i gcoinne na h-Eitinne MDR, rud a chiallaíonn go bhfuil an galar níos deacra le cóireáil.

Glacann sé níos faide leis an ngalar a chóireáil le drugaí dara-líne, drugaí atá níos costasaí agus a bhfuil níos mó fo-iarmhairtí ag baint leo.

Eitinn atá Frithsheasmhach go fairsing in aghaidh drugaí (XDR-TB)

Is Eitinn MDR neamhchoitianta é an XDR-TB, a bhfuil frithsheasmhach aige in aghaidh gach ceann de ghrúpa drugaí ar a dtugtar na fluaracuineolóin agus ar a laghad ceann amháin de na trí druga frith-Eitinne dara líne in-insteallta (capreomycin, kanamycin nó amikacin). Os rud é go bhfuil XDR-TB frithsheasmhach i gcoinne na ndrugaí tús-líne agus dara-líne, tá na roghanna cóireála teoranta dá bharr.

Tá tuilleadh eolais faoi XDR-TB ar fáil ar shuíomh idirlíon An Eagraíocht Dhomhanda Sláinte ar: <http://www.who.int/tb/challenges/xdr/en/index.html>

Tá ceistanna coitianta curtha le chéile ag an ESD faoin Eitinn atá 'frith-sheasmhach i gcoinne gach druga.' <http://www.who.int/tb/challenges/mdr/tdrfaq/en/index.html>

Tá eolas faoin Eitinn in Éirinn ar fáil ar shuíomh idirlíon an *Health Protection Surveillance Centre* ag: <http://www.hpsc.ie/hpsc/A-Z/VaccinePreventable/TuberculosisTB/>

Tá eolas faoi vacsaín BCG ar fáil i dTreoirínte Imdhíonaithe na hÉireann, 2008 ag: <http://www.immunisation.ie/en/HealthcareProfessionals/ImmunisationGuidelines2008/>

Last reviewed: 22 March 2013